

UNELE REFLECȚII PRIVIND INTEGRAREA REFUGIAȚILOR DIN UCRAINA

Olga POALELUNGI¹
Cercetător științific,
Centrul Cercetări Demografice al INCE

Conflictul militar din țara vecină durează mai mult de trei luni de zile. Potrivit datelor Înalțului Comisar ONU pe Problema Refugiaților (UNHCR) la situația de 23 mai curent, au părăsit teritoriul Ucrainei circa 6,6 mln persoane, iar circa 8 mln sunt persoane intern deplasate. Număr important de refugiați s-au instalat în Polonia (2,9 mln), România (782 mii), Federația Rusă (614 mii), Ungaria (497 mii), Slovacia (357 mii), Belarus (24 mii) etc.

Republica Moldova la rândul său acordă maximă asistență refugiaților din Ucraina. Potrivit informației MAI în Republica Moldova au intrat 431.670 cetățeni ucraineni. Deși o parte dintre ei au plecat spre alte state UE, pe teritoriul țării au rămas 84.241 persoane din Ucraina (ucraineni și străini care în perioada conflictului se aflau în Ucraina), dintre ei 44.839, sau 53%, sunt minori. O parte considerabilă din cetățenii Ucrainei rămași în Republica Moldova - 7573 de persoane, au depus cereri pentru acordarea azilului, fapt ce denotă că persoanele respective vor rămânea în Republica Moldova perioade îndelungate de timp.

De apreciat suportul acordat refugiaților de către autorități și de întreaga societate moldovenească. Cazarea, asistența financiară, încadrarea în câmpul muncii, includerea copiilor în sistemul educațional, acordarea serviciilor medicale și sociale etc. permit soluționarea unor probleme stringente ale acestor persoane. Potrivit datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă la situația de 26.05.2022, au fost angajați în câmpul muncii 484 cetățeni din Ucraina (78% - femei, 22% - bărbați), iar 287 de cetățeni ucraineni s-au înregistrat pentru a primi suport la angajare. În baza cererilor depuse au fost integrați în instituțiile de învățământ general 1856 copii, dintre care 1254 în școli, iar 602 în grădinițe.

Evident, măsurile respective pot acoperi doar o parte din necesitățile stringente ale refugiaților. Însă, deoarece nu este clar cât va dura războiul din Ucraina, este cazul de a vedea care sunt capacitățile și posibilitățile statului Republica Moldova pentru asigurarea integrării socioeconomice ulterioare, posibil și până la naturalizarea deplină, ale unor categorii de refugiați.

De remarcat că statele europene care au primit o mare parte de refugiați, deși suportă anumite pierderi materiale, promovează politici pro-active pentru procesele de integrare cu efecte de durată, inclusiv pentru asigurarea necesităților de forță de muncă și potențial demografic. Măsurile sunt orientate în funcție de activități sau categoria țintă a refugiaților. Se facilitează accesul la piața muncii a lucrătorilor înalt calificați, a femeilor, transferul în instituțiile superioare de învățământ a studenților din Ucraina, precum și activități/servicii de integrare a copiilor.

Exemple de politici pro-active ce țin de angajarea în câmpul muncii prezintă Polonia, Germania, Cehia. În Polonia, ca exemplu, care duce lipsă de lucrători medicali, medicii din Ucraina sunt angajați la lucru fără să cunoască limba poloneză, fiind create condiții pentru studierea acesteia pe parcursul activității profesionale. Germania acoperă necesarul de cadre didactice, antrenând profesorii din Ucraina să lucreze în școli în care sunt în număr mare copii din

¹ © Olga POALELUNGI, olga.poalelungi@gmail.com

Ucraina. Astfel se obține un efect dublu – asigurarea drepturilor copiilor la educație și suplinirea necesităților cadrelor didactice în instituțiile școlare din Germania. Refugiații ucraineni în vârstă aptă de muncă sunt luați la evidență de către centrele germane de ocupare cu asigurarea drepturilor de șomeri, egale ca și pentru cetățenii Germaniei. De remarcat că această țară prezintă un model de politici prietenoase în raport cu refugiații.

Un pachet de facilități acordă refugiaților din Ucraina și România. Angajarea lor în câmpul muncii cu o posibilă prelungire a dreptului de ședere se permite fără obținerea avizului prealabil.

În Cehia din totalul de circa 200 mii de refugiați, 50 mii de persoane, sau 25%, deja au fost angajate în câmpul muncii. Pentru comparație, în Republica Moldova au fost angajate până la 4% din totalul refugiaților maturi care se află în țară.

Politicile tuturor statelor UE sunt pro-active în crearea condițiilor pentru integrarea tineretului, în special evidențiindu-se Estonia, Letonia, Lituania și România. Ultima oferă posibilitatea studenților din Ucraina să continue studiile în România inclusiv în anul academic 2021/2022. În vederea cuprinderii acestor studenți în universitățile din România, Ministerul Educației poate aproba pentru anii universitari 2021-2022 și 2022-2023 un număr suplimentar de locuri - în limita a 20% din capacitatea de școlarizare stabilită de Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior pentru programul de studii solicitat.

Practic toate statele au oferit măsuri generoase pentru asigurarea drepturilor copiilor refugiați. Toți copiii din Ucraina, inclusiv cei care nu solicită azil, au acces la educație în unitățile de învățământ din fiecare țară, în aceleași condiții ca și elevii autohtoni. Ei beneficiază de cazare gratuită în internatele școlare, alocație de hrană, la necesitate li se acordă rechizite, îmbrăcăminte, încălțăminte, manuale. De asemenea, au dreptul la o evaluare a stării de sănătate în unitățile de învățământ, iar în situația în care nu sunt vaccinați pot beneficia de schema de vaccinare conform programelor naționale de vaccinare. Pentru minorii ne-însoțiți, copiii orfani sau cei care au nevoie de educație specială - statele prevăd măsuri suplimentare, cum ar fi alocarea unor alimente de bază copiilor din învățământul primar și gimnazial etc.

Totodată, practica mondială, mai multe studii ale Băncii Mondiale, cercetări sociologice indică că în cazul în care condițiile de adaptare sunt prietenoase, timp de 3-5 ani are loc integrarea reușită a persoanelor care în proporție medie de 50% din cazuri rămân în țara nouă, alta decât cea de origine. Această cota parte este și mai mare pentru femeile încadrate în câmpul muncii, pentru familiile cu tineri și copii incluși în sistemul educațional, care se integrează mai rapid comparativ cu persoanele în vârstă.

În mod aparte urmează să fie tratate și persoanele refugiate din zonele puternic afectate de activități militare, unde le-au fost distruse locuințele. Factorul psihologic și material nu le permite revenirea la locul de origine. În aceste cazuri, ca regulă, reîntregirea familiei are loc după modelul când bărbații/soții (re)vin în familie și nu invers, după ipoteza clasică.

Incertitudinea privind evoluția războiului din țara vecină, dar și ținând cont de specificul categoriilor de refugiați din Ucraina, ar fi relevant de a creat oportunități privind integrarea socioeconomică reușită a acestora, în perspectivă de lungă durată în Republica Moldova. Persoanele refugiate prezintă un valoros potențial uman: tineri, nivel înalt de instruire, cu tradiții

culturale și religioase apropiate celor din țara noastră, cu atât mai mult că reprezintă un grup etnic deja prezent în Republica Moldova.

În această ordine de idei, ca o soluție ar fi de a propune familiilor de refugiați ucraineni, proveniți din mediul rural și fără posibilitate de a se reîntoarce în Ucraina – să se stabilească definitiv cu traiul în satele/orășelele din țara noastră. În acest scop, statul ar putea să ofere locuințe de tip social, și anume prin renovarea grădinițelor, școlilor închise, a caselor abandonate din localitate (proprietarii cărora au migrat peste hotare și nu planifică revenirea în țară) procurate cu suportul APL sau din contul donațiilor oferite de partenerii străini. La fel, o soluție ar fi acordarea creditelor preferențiale refugiaților care au decis să rămână în Moldova, fără dobândă, a unor granturi nerambursabile pentru inițierea afacerilor în mediul rural, similar procedurilor utilizate în cadrul Programului PARE1+1. Urmează să fie dezvoltate programe suplimentare pentru integrarea copiilor, dezvoltând în acest scop sistemul instituțiilor preșcolare. De asemenea, ținând cont de nivelul de pregătire a refugiaților din Ucraina este posibil de intensificat atragerea lor în activitățile oferite de zonele economice libere regionale și/sau parcurile IT.

Actele normative în vigoare, cum ar fi Legea nr. 274/2011”privind integrarea străinilor în Republica Moldova,” Legea 200/2010 ”privind regimul străinilor în RM,” Legea nr.1024/2000” cetățeniei Republicii Moldova,” nu conțin suficiente mecanisme în acest sens. Însă dezvoltarea unor mecanisme speciale aplicabile categoriilor țintă a refugiaților din Ucraina va stimula antrenarea lor mai activă în viața economică, socială și culturală, va reduce riscurile excluziunii sociale și, în perspectivă, va asigura dividendele demografice.

*Nota analitică este elaborată în cadrul Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21
“Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației”.*